

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.50>

ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦІЇ НОРВЕГІЇ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Шопіна І.М.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інституту права
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3334-7548>

Шопіна І.М. Правовий статус Служби безпеки поліції Норвегії як суб'єкта забезпечення національної безпеки.

Мета статті – охарактеризувати функції Служби безпеки поліції Норвегії та окреслити відмінності між норвезьким та українським досвідом у досліджуваній сфері.

Розглянуто особливості структури Міністерства юстиції та громадської безпеки Королівства Норвегія та досліджено відмінності призначення на посади її керівництва. Простежено відмінності між політичними посадами та адміністративним персоналом відомства.

З'ясовано, що Служба безпеки поліції Норвегії є активним суб'єктом забезпечення національної безпеки, який здійснює як аналітичну, так і безпекову, правоохоронну та антитерористичну діяльність відповідно до своїх повноважень, визначених Законом Норвегії про поліцію, Інструкцією Служби безпеки поліції Норвегії та іншими правовими актами.

Аргументовано, що підвищення ефективності діяльності Національної поліції України за умов повномасштабної російської збройної агресії має своєю передумовою аналіз досвіду тих держав, які мають напрацювання та здобутки у сфері протидії проявам тероризму, а також політичній і воєнній експансії. Відмінність між норвезькою та національною системами простежується у двох основних напрямках. По-перше, це високий рівень транспарентності діяльності Служби безпеки поліції Норвегії, яка багато зусиль витрачає на ознайомлення громадськості з результатами своєї роботи, які можуть бути корисними для громадян, підприємств, установ та організацій всіх форм власності для планування ними своєї активності та забезпечення особистої безпеки та безпеки бізнесу. По-друге, це високий рівень консолідації зусиль різних підрозділів, які входять до сфери управління Міністерства юстиції та громадської безпеки, для виконання спільних завдань у галузі протидії тероризму, розвідувальної діяльності інших держав та забезпечення безпеки публічних службовців під час виконання ними своїх професійних обов'язків.

Ключові слова: поліція, Служба безпеки поліції Норвегії, Національна поліція України, поліцейська діяльність, громадська безпека, національна безпека, забезпечення безпеки, правовий режим воєнного стану.

Shopina I.M. Legal status of the Security Service of the Police of Norway as a subject of ensuring national security.

The purpose of the article is to characterize the functions of the Norwegian Police Security Service and to outline the differences between Norwegian and Ukrainian experience in the researched field.

Peculiarities of the structure of the Ministry of Justice and Public Security of the Kingdom of Norway are considered and the differences in the appointment to the positions of its management are investigated. Differences are traced between political positions and administrative staff of the department.

The article clarifies that the Norwegian Police Security Service is an active national security entity that carries out both analytical and security, law enforcement and anti-terrorist activities in accordance with its powers defined by the Norwegian Police Act, the Norwegian Police Security Service Manual and other legal acts.

Arguments are given that increasing the effectiveness of the National Police of Ukraine under the conditions of full-scale Russian armed aggression is based on the analysis of the experience of those states that have experience and achievements in the field of countering manifestations of terrorism, as well as political and military expansion. The difference between the Norwegian and national systems can be traced in two main directions. Firstly, it is a high level of transparency of the Norwegian Police Security Service, which spends a lot of effort on informing the public about the results of its work, which can be useful for citizens, businesses, institutions and organizations of all forms of ownership to plan their activities and ensure personal safety and business security. Secondly, it is a high level of consolidation of the efforts of various units that are part of the Ministry of Justice

and Public Security's management to perform joint tasks in the field of counter-terrorism, intelligence activities of other states and ensuring the safety of public servants during the performance of their professional duties.

Key words: police, Norwegian Police Security Service, National Police of Ukraine, police activity, public safety, security, national security, legal regime of martial law.

Постановка проблеми. Функціонування правоохоронних та безпекових органів України під час правового режиму воєнного стану потребує постійного моніторингу та вдосконалення національного законодавства, яким регулюються правовідносини у секторі безпеки і оборони. Підвищення ефективності діяльності Національної поліції України за умов повномасштабної російської збройної агресії має своєю передумовою аналіз досвіду тих держав, які мають напрацювання та здобутки у сфері протидії проявам тероризму, а також політичній і воєнній експансії. В Україні, на жаль, вивченню досвіду та ролі національної поліції скандинавських держав, і, зокрема, Королівства Норвегія, у питаннях забезпечення національної безпеки не приділялося достатньої уваги. Це обумовлює актуальність більш детального дослідження даної проблематики і слугує підтвердженням актуальності теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти діяльності національної поліції та особливості функціонування норвезької системи національної безпеки були розглянуті у роботах Б. Головка [1], В. Селюкова [2], В. Тищенко [3], Л. Товпиги [4], В. Фурси [5] та інших науковців, які висвітлили особливості функціонування правоохоронних та безпекових органів деяких держав Європейського Союзу, досвід Норвегії у сфері протидії корупції у поліцейському відомстві, систему підготовки норвезьких поліцейських тощо. Разом з тим проблематика функціонування Служби безпеки поліції Королівства Норвегія потребує окремих наукових розвідок.

Мета статті – охарактеризувати функції Служби безпеки поліції Норвегії та окреслити відмінності між норвезьким та українським досвідом у досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. Розуміння ролі та місця Служби безпеки поліції Королівства Норвегія потребує розгляду особливостей структури Міністерства юстиції та громадської безпеки. Цей орган виконавчої влади Норвегії очолює міністр юстиції та громадської безпеки. Вищою посадовою особою цього органу, яка залишається на посаді незалежно від змін у складі уряду, є генеральний секретар, який очолює адміністрацію міністерства. Кожен підрозділ очолює генеральний директор. Кадровий склад Міністерства включає дві категорії посад: політичні та адміністративні.

До політичного складу належать посади міністра юстиції та громадської безпеки (у теперішній час цю посаду займає Емілі Енгер Мель), чотири посади державних секретарів і дві посади політичних радників. Заслугує на увагу, що з метою підвищення прозорості діяльності Міністерства юстиції та громадської безпеки Норвегії згадування політичних посад на офіційних сайтах супроводжується вказівкою на назву партії, за квотою якої відбулося призначення (так, посади міністра, трьох державних секретарів та обох політичних радників належать до квоти Центристської партії Норвегії, а одна посада державного секретаря – до квоти Лейбористської партії) [6].

Адміністративний персонал очолюється генеральним секретарем, який має одного заступника. Міністерство має у своєму складі шість департаментів: Департамент адміністрації, Департамент із запобігання злочинності, Департамент з цивільних справ, Департамент міграції, Департамент громадської безпеки та Департамент полярних справ. Вказані департаменти здійснюють керівництво низкою підпорядкованих агенцій, до яких належать: Норвезьке управління виправних установ, Управління національної поліції, Норвезьке управління національної безпеки, Управління у справах та Орган з компенсації шкоди від кримінальних злочинів. Крім того, функціонують такі підвідомчі департаментам агентства: Національна служба посередництва, Управління імміграції, Управління громадянської безпеки, Об'єднаний рятувально-координаційний центр, а також дві підлеглі агенції: Імміграційна апеляційна рада та Губернатор Шпіцбергена. У складі Відділення поліції Міністерства як підпорядкована установа функціонує Служба безпеки поліції. Відділ фінансів та управління, юридичний відділ та прес-служба забезпечують діяльність всіх департаментів. Управління цивільного захисту та аварійного планування виступає підвідомчою установою для Департаменту громадської безпеки [7].

Служба безпеки поліції (Politiets sikkerhetstjeneste, PST) має своїми основними завданнями запобігання та розслідування злочинних дій проти національної безпеки. Виконання вказаних завдань відбувається із застосуванням збору інформації про осіб та групи, які можуть становити загрозу, підготовки різних аналізів та оцінок загроз, розслідування та інших оперативних заходів [8].

Служба безпеки поліції пов'язана з поліцейською діяльністю та адміністративно підпорядковується безпосередньо Міністерству юстиції та громадської безпеки. Питання розслідування та судового переслідування для служби безпеки поліції регулюються Законом про кримінальне судочинство, інструкціями прокуратури та положеннями вищого органу прокуратури. Вказана Служба складається з Центрального підрозділу

(Den sentrale enhet) та підпорядкованих йому підрозділів, особливості проходження служби в яких визначаються Міністерством відповідно до ст. 16 Закону про поліцію. Очолює цей орган начальник Служби безпеки поліції, який має координувати діяльність служби по всій країні. Управлінські процеси у досліджуваній сфері здійснюються через центральний блок, який може видавати загальні та спеціальні директиви щодо надання послуг та пріоритизації завдань. Центральний орган повинен направляти, інформувати та допомагати підлеглим підрозділам [9].

Начальники місцевої поліції, за винятком начальника поліції в Осло та губернатора Шпіцбергена, несуть відповідальність за діяльність служби у своєму районі під загальним керівництвом начальника служби безпеки поліції. Центральний підрозділ відповідає за роботу служби у поліцейській дільниці Осло. Голова Служби безпеки поліції повинен постійно інформувати начальника поліції в Осло про питання, що входять до сфери відповідальності служби, які стосуються поліцейської дільниці Осло (правове закріплення цього обов'язку уявляється нам дуже важливим для побудови відносин співпраці та взаємодопомоги між безпековими та правоохоронними структурами).

Служба безпеки поліції має сприяти забезпеченню важливих суспільних інтересів та своєю діяльністю сприяти успішності спільних зусиль суспільства щодо зміцнення безпеки та загального добробуту громадян. Служба також має у співпраці з іншими підрозділами Національної поліції Королівства Норвегія запобігати загрозам щодо державних службовців, що знайшло своє правове закріплення у підпункті першому абзацу статті 17d Закону про поліцію.

У статті 17 Закону Норвегії про поліцію йдеться про те, що «центральный підрозділ служби безпеки поліції готує оцінки загроз для використання політичною владою» [10].

Звіти, що містять у собі оцінку загроз, готуються Службою безпеки поліції для широкої цільової аудиторії. З одного боку, такі звіти призначені для норвезької громадськості, яка потребує інформації щодо стану та динаміки існуючих загроз. З іншого боку, такі звіти призначені для фізичних та юридичних осіб, яким потрібні відомості і дані для їх власної роботи із забезпечення безпеки, але які не мають спеціального доступу до урядової інформації з обмеженим доступом. Тому під час підготовки оцінки загроз одним із основних критеріїв їх створення є можливість користувачів наведеної у звітах інформації виробити власну позицію щодо їх змісту, оцінити актуальність загроз та їх наслідки стосовно власної сфери діяльності [11]. Такий підхід дозволяє зберегти об'єктивність і, одночасно, підвищити ефективність управлінських рішень, що приймаються за результатами аналізу, оскільки відповідальність

за їх вироблення пропорційно розподіляється між вищими посадовими особами відомства згідно їх компетенції.

У підготовленому Службою безпеки поліції Норвегії звіті за 2023 рік, який має назву «Оцінка національних загроз» визначено, що вказаний документ уявляє собою незасекречений огляд загроз, з якими зіткнулося норвезьке суспільство цього року. Оцінка зосереджена на розвідувальній діяльності інших держав, при цьому приділяється особлива увага діяльності російської та китайської розвідок, а також загрозам тероризму. Акцентується увага на впливі на національну безпеку загарбницької війни Росії проти України, а також інциденту зі стріляниною в Норвегії 25 червня 2022 року, який Служба безпеки поліції розцінює як терористичний акт ісламських екстремістів (вранці 25 червня 2022 року зловмисник відкрив вогонь і напав на мирних жителів в Осло. У зв'язку з цим Служба безпеки поліції підвищила шкалу терористичної загрози з 3 рівня – помірна загроза тероризму до 5 рівня – ситуація надзвичайної загрози) [12].

У звіті підкреслюється, що війна кардинально змінила відносини між Росією та західними країнами, зокрема Норвегією. Це впливає на загрозу, яку становлять російські спецслужби в Норвегії. Проте розвідувальна загроза з боку інших країн і надалі характеризуватиметься постійністю, і протягом поточного року не очікується серйозних змін. Щодо терористичної загрози прогнозується, що вона буде виходити від кількох різних гілок екстремізму. Крім того, загроза буде характеризуватися більшою схильністю екстремістів адаптувати свій вибір ідеології, способу діяльності та вибору цілей до власних уподобань. Це робить загрозу більш складною та може ускладнити виявлення радикалізації та потенційних терористичних змов [12].

У звіті також констатується, що кожна зміна або невизначеність щодо політики Норвегії на Крайній Півночі цікавитиме російські спецслужби. Служба безпеки поліції Норвегії очікує, що російські спецслужби зацікавляться інформацією про осіб, залучених до норвезького управління Шпіцбергеном. У 2022 році Шпіцберген був визначений окремою митною територією. Історично склалося так, що не було жодного контролю за товарами, які імпортуються на Шпіцберген та експортуються зі Шпіцбергена, а також за тим, чи імпортуються чи експортуються всупереч ембарго та обмеженням. Відповідно, очікується, що Росія відстежуватиме контрольну діяльність Норвегії на архіпелазі. Також передбачається, що інформація, яка може вплинути на війну в Україні, особливо цікавитиме Росію у 2023 році. Серед іншого російські спецслужби приділятимуть увагу відповіді Норвегії та Заходу на війну Росії. Ймовірно, пріоритетною буде інформація про те, яку військову

підтримку планує надати Норвегія та інші західні країни, а також інформація про політичні та економічні санкції проти Росії. Цього року очікується, що російським спецслужбам знадобляться нові політичні та військові дані, пов'язані з наслідками розширення НАТО в Північному регіоні. Також передбачається, що в 2023 році Росія спробує зібрати розвіддані про більшість аспектів нафтового, газового та енергетичного сектору Норвегії. Частково потреба Росії в розвідувальних даних у 2023 році також буде зосереджена на тому, як Норвегія справляється з кризами, і як відбувається реагування на надзвичайні події, пов'язані з Росією. З цієї причини, як вказується у Звіті, поліція Норвегії та цивільна система готовності до надзвичайних ситуацій у Норвегії залишатимуться цінними цілями для операцій російської розвідки [12]. На наш погляд, широке використання прогнозування у діяльності досліджуваної інституції дозволяє підвищити ступінь готовності як поліції Норвегії, так і держави цілому, до викликів сучасності, обумовлених діями держави-агресора в європейському регіоні.

Висновки. На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що Служба безпеки поліції Норвегії є активним суб'єктом забезпечення національної безпеки, який здійснює як аналітичну, так і безпекову, правоохоронну та антитерористичну діяльність відповідно до своїх повноважень, визначених Законом Норвегії про поліцію, Інструкцією Служби безпеки поліції Норвегії та іншими правовими актами.

Відмінність між норвезькою та національною системами простежується, на нашу думку, у двох основних напрямках. По-перше, це високий рівень транспарентності діяльності Служби безпеки поліції Норвегії, яка, не зважаючи на велику кількість закритих для громадського контролю ділянок своєї діяльності, багато зусиль витрачає на ознайомлення громадськості з тими результатами своєї роботи, які можуть бути корисними для громадян, підприємств, установ та організацій всіх форм власності для планування ними своєї активності та забезпечення особистої безпеки та безпеки бізнесу. По-друге, це високий рівень консолідації зусиль різних підрозділів, які входять до сфери управління Міністерства юстиції та громадської безпеки, для виконання спільних завдань у галузі протидії тероризму, розвідувальній діяльності інших держав та забезпечення особистої безпеки публічних службовців під час виконання ними своїх професійних обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головка Б.Г. Позитивний досвід організації поліції королівства Норвегія. Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (18-19 травня 2018 року, м. Суми). Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2018. С. 6–9.
2. Селюков В.С. Досвід Норвегії у запобіганні корупції. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7 груд. 2018 р.): у 2 ч. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. Ч. 2. С. 251–253.
3. Тищенко В.О. Сучасний стан державного управління у сфері цивільного захисту у країнах Євросоюзу. Економіка та держава. 2013. № 4. С. 94–97.
4. Товпига Л. Компаративний аналіз поліцейської діяльності. Pregătirea profesională a cadrelor pentru subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne și alte organe de drept. 2021. С. 596–599.
5. Фурса В.В. Деякі факти про підготовку поліцейських у Норвегії як можливість запозичення передового досвіду розвинутої країни. Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку–2016: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 21 жовтня 2016 р.). Маріуполь, 2016. С. 51–53.
6. Ministry of Justice and Public Security. URL: <https://www.regjeringen.no/en/dep/jd/id463>.
7. About the Ministry of Justice and Public Security. URL: <https://www.regjeringen.no/en/dep/jd/organisation/id487/>.
8. Politiets sikkerhetstjeneste. URL: <https://www.pst.no/alle-artikler/artikler/dette-gjor-vi>.
9. Instruks for Politiets sikkerhetstjeneste. URL: <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2005-08-19-920>.
10. Trusselvurderingar. URL: <https://pst.no/alle-artikler/artikler/dette-gjor-vi/trusselvurderinger>.
11. Introduksjon til nasjonal trusselvurdering 2023. URL: <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/ntv-2023/#Innledning>.
12. National threat assessment. URL: <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/ntv-2023/#Innledning>.